

Gedicht

Elke dag nieuw begon

Is dit die vieze ouwe stad waar elke nieuwe dag een schoon verschiet biedt?

Dan zijn we in Amsterdam. Ook hooggeroemd als stadstaat,
magisch centrum, naaf des kosmos, broeihaard van aufklärung, geestgrond
voor provo retro revo evo luties, flowerpowerbloembollenakker

vol rooie rakkers, rijke stinkerds, uitvreter en stakkers (net als
overall). Een stad is een gemeenschap waar de mensen elkaar groeten
op straat. Als hun hoofd er naar staat. Het moet niet – het mag.

Je hebt geen sjoeg van elkaar (nog niet; wie weet) of hooguit
als passerend personage (waar en wanneer ook weer). Groeten zegt:
het is hier goed. De weg is vrij, geen bezetting geen hekken

geen prikkeldraad. Ga, zegt groeten wederzijds, niets houdt je tegen,
ga door de stad, dat stenen woud gebouwd op palen. Echt natuur
voor de mensen! Het ruikt er naar brak water uit de gracht, naar roest

van opgedregde fietswrakken, lindenbloesem, vuilnis, pis, je loopt
er rustig 's nachts in je klamme regenjas met soms een stuk
in de kraag gedronken. Uit Rembrandts jaren ingerakeld vuur

warmt (clair-obscur!) de vroegste muren; donker onder klinkers
rust het verend veen, een zompig bed waaruit ooit opwassen moet
een ver, toekomstig heden dat (in een nog weer verder later)

nieuw verleden worden zal voor in geen eeuwen nog niet verwekte
kindskinderen, kikkers, ooievaars: zo onmetelijk
is nou het nu van nu! En duizelend bevangen in het tijdravijn

kijk je omhoog (wegdenkend al het razend vliegverkeer).
Zie: ginds in de wolken vaart op sterrenzee, op zoele wind onzichtbaar,
het stille spiegellabyrinth, het luchtpaleis met duizend gangen en alkoven –

het ware Amsterdam is daar. De opgetuigde droom, het dolend schip,
verheven hulk vol broed, een honingraat vol vloeiend zoet,
het woordloos onbewuste dat ons bindt, embleem van oceanisch ideaal,

verzeilende in alle rust nog vrij van schuld, schoot der vergetelheid
die schone schuit, dat hemelse Jeruzalem boven de dras
van het aardse slijk: 'Waarheen met al uw geld, o geldrijk Amsterdam?'

vroeg Vondel (die uit Keulen kwam). Ho. Stop.
Dit wordt te pittoresk. Wij hebben de Zuidas! Om in eigen winzucht
het ware valse licht te zien. 'Zolang als Amsterdam de markt

der wereld blijft.' Alweer die kousenkoopman... En mafkees
Swedenborg, even later: 'Heel de stad stinkt naar geld.' Vloek
van goudgerinkel, rasphuis, morsig stegenweb, gepruikte regenten

in de frees gesmoord; of hebben we liever het nu van nu,
met lachgas, lijntje, wachtrijen voor stroopwafels,
harinkie met uitjes? Vandaag loopt alles door elkaar.

Maar het verre luchtschip draagt de trotse naam die door Spinoza
aan zijn droom is toegedacht toen hij de stad opjofelde
tot 'stadstaat, bloeiend en voortreffelijk' - doodleuk

zei hij er achteraan: 'Het doel van de staat is de vrijheid.'
Vrijheid! zo heet het visioen dat hoog over de wolken glijdt,
ons begeleidt. Grond mag geur van warme humus

dampen uit zijn onveranderlijk veranderen: eeuwig heden
grondtoon van een duur, die onwrikbaar als natuur
bestaan baart - daarboven heerst een vergezicht zo wonderschoon

als Gorters gouden roos (o Eeos rozenvingerig) steels inbrekend
op het laatst van nacht; handtastelijk zijn strelend licht, zo zwelt
vanonder einder steeds, doorzichtig ademend als waaien over open water,

een nieuwe dageraad triltintelend tot in 't ingewand
der tijden: vrij! Aanzoek aan ons, aan u, aan ieder. Hoe zal dat zijn
voor brave borst en patjepeeër, voor wegwerkers, agenten,

daklozen, narrige gelieven, zieners, tasjesdieven en bestuurders?
Hebben we lang genoeg erover nagedacht hoe anderen en ons
de vrijheid te laten? Hoe vrijheid en vrede en rede samen

huppelend over straat zullen gaan? Alleen dan kan (soms!)
(heel even!) de roes van klaarte bij vol daglicht zich beleven,
zich doorstaan: wij moeten warempel gehoorzamen! Aan

dit ene gebod - de liefde tot de naaste. 'Dat is al', zei Baruch,
wat ons is opgelegd: tussen dras en droom, 'het goede zoekende
uit liefde voor het goede', door vieze lieve ouwe stad te gaan,

te slempen en hoereren als het moet – zolang maar onhaat,
onkwaad, in de geest de ander groet. Wij zijn de stad niet,
zomin als elke losse spreekw de zwerm is en toch meewiekt, daalt,

stijgt met de vlucht. De zwerm een ademhaling
bovenaards van aard: het spiegelschip drijft op getij, er leeft
daar iets hardnekkigs dat opstuwen blijft naar helderend

besef: dit ene onderhuidse ik, in mij, zozeer nabij zijnd
aan dat andere onderhuidse ik, in die en die en die
en die – niet om het ik maar om het elk andere, het elkandere.

O Amsterdam! O woud op palen! Blijf bevlogen eeuwenlang
nog reiken naar het luchtkasteel waar vrijheid duldzaam op ons wacht.

Anneke Brassinga, 2024

(Rembrandt van Rijn, 1606 – 1669; Joost van den Vondel, 1587 – 1679; Emanuel Swedenborg, 1688 – 1772; Baruch Spinoza, 1632 – 1677; Herman Gorter, 1864 – 1927)

Dit gedicht telt 750 woorden, één voor ieder levensjaar van de stad Amsterdam.